

Walter Scott y la censura gubernativa (RBAMAM, IV (1927), 147-166) aclareix les dificultats de la introducció a la Península de l'obra del novel·lista escocès, tant a través de les versions castellanes com de les franceses.

Una obra inédita de Estébanz Calderón («Estudios eruditos in memoriam de Adolfo Bonilla y San Martín (1875-1926)», I (1927), 289-299) conté el text de l'oda que no deixà imprimir aleshores la censura i que s'afegí a l'expedient.

En *La Primera Enseñanza en los principios del siglo XIX* (RNE, núm. 13 (gener 1942), 55-66) ofereix diverses dades sobre l'ensenyament en l'època en què l'Estat no exerceix cap mena de tutela en aquest sentit; dóna a conèixer el pla del P. Judas José Tormo per a estendre l'ensenyança primària a totes les poblacions.

Finalment *Antonio Hurtado y Valhondo* (pròleg de l'edició de *Madrid dramático* en la col·lecció literària «Saeta», Madrid 1942) és un estudi bio-bibliogràfic sobre aquest romàntic rerassagat com l'anomena el Sr. González Palencia.

Hem d'agrair a l'illustre professor de Madrid que hagi reunit en un sol volum un nombre tan important d'interessants articles que seria difícil de consultar d'altra manera.

Jordi CARBONELL i de BALLESTER

CARLOS CLAVERIA : *Cinco estudios de literatura española moderna*. Salamanca, Colegio Trilingüe de la Universidad (CSIC), 1945. 120 pàgs. («Tesis y Estudios Salmantinos», II.)

Assenyalem amb goig la publicació d'aquests estudis del Sr. Claveria per la important contribució que representen a l'estudi de la literatura espanyola contemporània i per llur caràcter rigorosament científic. Els fets hi són amplemment documentats i l'autor demostra una extraordinària preparació per a l'estudi dels temes que tracta.

Dels cinc estudis, dos són dedicats a «Clarín»: *Flaubert y la «Regenta»* i *«Clarín» y Renan*. Els altres es titulen: *Sobre el tema del tiempo en «Azorín»*, *Apostillas al lenguaje de Belarmino* («Belarmino y Apolonio» de R. Pérez de Ayala), i *Notas sobre la poética de Antonio Machado*.

Ens interessen d'una manera especial les *Apostillas al lenguaje de Belarmino* i *Notas sobre la poética de Antonio Machado*. En el primer es tracta del llenguatge creat per un personatge de Pérez de Ayala, el sabater-filòsof Belarmino, llenguatge personal i cabalístic, en el qual el creador del personatge assaja, igual que en altres obres d'ell mateix, un llenguatge nodrit de símbols, amb intent d'universalitat i d'eixamplar els límits d'expressió del llenguatge habitual, anant molt més enllà dels significats corrents de les paraules. L'examen d'aquesta alquímia belarminiana, com amb encert la denomina el Sr. Claveria, és una aportació valuosa a l'estudi de la creació literària de la llengua, i penetra en el mateix llindar de l'expressió poètica.

Les notes sobre la poètica d'Antonio Machado interessen no solament pel coneixement de les teories que sobre poesia tingué el creador de Juan de Mairena, sinó també per la seva actitud davant de problemes espirituals palpitants, que després de la segona guerra mundial la literatura ha fet arribar al públic en una forma exasperada. Diguem tot d'una que Antonio Machado no formà en els rengles de la poesia pura. Per boca del seu *alter ego* Juan de Mairena, digué textualment Machado que «la poesía es el diálogo del hombre, de un

hombre, con su tiempo. Eso es lo que el hombre pretende eternizar sacándolo fuera del tiempo, labor difícil y que requiere mucho tiempo, casi todo el tiempo de que el poeta dispone» (pàg. 107). No és difícil de trobar la connexió d'aquest i d'altres tèxtos resumits o extractats pel Sr. Clavería amb la *philosophie de la durée* bergsoniana. Aquesta relació no es deu a contactes superficials. Machado, en 1910, seguí un curs d'Henri Bergson al Collège de France, i fa observar el Sr. Clavería que les idees de Bergson estan a l'arrel de tots els problemes metafísics plantejats pels apòcrifs Abel Martín i Juan de Mairena, creats per Machado. Aquesta filosofia, en la qual basà la seva poètica, interessà sempre Machado, així com la fenomenologia de Husserl i l'existencialisme de Heidegger que ell creia derivacions de la filosofia bergsoniana. A l'obra capital de Heidegger, *Sein und Zeit*, apareguda en 1927, Machado dedicà diverses allusions en els seus escrits i un assaig especial, *Miscelánea apócrifa: Notas sobre Juan de Mairena*, publicat en 1938.¹ «Para penetrar y hacer cordialmente suya esta filosofía de Heidegger», diu Machado, «Mairena, por lo que tenía de bergsoniano, y, sobre todo, de poeta del tiempo — no precisamente del suyo — estaba muy preparado» (pàg. 102). «Para penetrar en el ser», diu Juan de Mairena, «no hay otro portillo que la existencia del hombre, el ser en el mundo y en el tiempo... ; tal es la nota lírica que llevará a los poetas a la filosofía de Heidegger como las mariposas a la luz» (pàg. 111). «La angustia (*Angst*) de Heidegger aparece en el extremo límite de la existencia vulgar, en el gran malecón junto a la mar cortado a pico, con una visión de la totalidad de nuestro existir y una reflexión sobre su término y acabamiento: la muerte. La angustia es en verdad un sentimiento complicado con la totalidad de la existencia humana y con su esencial desamparo, frente a lo infinito, impenetrable y opaco» (pàg. 111).

En 1938, quan Machado publicà aquests comentaris sobre Heidegger, les estridències de Jean Paul Sartre i els seus deixebles encara no havien fet l'entorn que ara fan en un públic extens d'Europa. És, doncs, summament interessant que el gran poeta castellà es fes eco tan aviat d'una filosofia que en la seva ànima ressona com un tremolor de l'emoció del viure, filosofia que, qualsevol que sigui el valor que la posteritat li assigni com a sistema, tindrà sempre l'interès d'haver estat l'expressió de l'esperit d'una època a la qual ha tocat de sentir molt més vivament el dolor de la vida que no pas el seu goig, i en la qual l'home que no s'ha trobat assistit per una fe, s'ha sentit terriblement sol, encarat davant de problemes morals i metafísics superiors a les forces del seu esperit.

Pere BOHIGAS

Vida y obras de D. Juan Pablo Forner y Segarra, por MARÍA JIMÉNEZ SALAS. Madrid, Instituto Nicolás Antonio (CSIC), 1944. 620 pàgs. + VII làms.

La Srta. María Jiménez Salas estudia en el primer capítol d'aquest llibre la vida de J. P. Forner, des de la seva infantesa a Mèrida, sota la influència del pare, metge i aficionat investigador d'Arqueologia, passant pels anys d'estudiant a Salamanca, les primeres dificultats i les seves activitats varies, el temps de Fiscal del Crim a Sevilla, ciutat on va contraure matrimoni i nas-

1. «Hora de España» núm. XIII (gener 1938).